

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויחידות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרָשַׁת וַאֲתַחֲנֶן

טו' אב תשפ"ה

שבת נחמו

הפטרה: נחמו נחמו עמי

אין אומרים צדקתך

ציאת שבת ר"ת: 20:53

גיליון 926

ציאת השבת:

20:11

ירושלים: 20:08

כניסת השבת:

19:02

ירושלים: 18:54

מַעֲיֵין עוֹלָם הָבָא - יוֹם שַׁבַּת מְנוּחָה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

ציפית לגאולה? כולנו מצפים לגאולה, אך האם יש לנו דרך לקרב אותה? בתלמוד אנו יכולים למצוא פתרון מפתיע לשאלה כיצד להביא את הגאולה במהרה: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאליהם".

אין צורך להאריך בחשיבותה של השבת בהיותה אות ברית בין הקב"ה ובין עם ישראל, אך פרט אחד דורש בירור – מדוע דווקא שתי שבתות? מדוע אין מספיקה שבת אחת, אותה ישמור כל עם ישראל כדי להביא את הגאולה? לפני שננסה לפתור את הבעיה הזו נפנה לעיון במצוות השבת המופיעה בעשרת הדברות של פרשת יתרו ובאותה המצווה המופיעה שוב בעשרת הדברות בפרשת השבוע שלנו. בספר שמות מופיע: "זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". ובספר דברים בפרשתנו כתוב: "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך... וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוצאך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת".

על השינוי המפורסם בין שמור לזכור אנו אומרים בכל ערב שבת בפיט לכה דודי "שמור וזכור בדיבור אחד", המקור לכך הוא בתלמוד. מהי המשמעות של הקביעה הזו? האם אנו צריכים ללמוד מכך רק על הנס ששתי המילים נאמרו בדיבור אחד בזמן מתן תורה, או שיש בכך מסר גם לימינו? לשבת ישנן שתי מטרות האחת היא כריתת ברית בין הקב"ה ובין בני ישראל, ברית של אמונה מוחלטת בקב"ה שהוא מקור הכל. המטרה השנייה היא מטרה סוציאלית, יום מנוחה הנועד להשוות בין כל המעמדות בעם ולתת להם משקל שווה ביום בו נחים מעבודה העשיר והעני. התלמוד מודגיש כי זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, רוצה לומר, שזו אותה השבת, והיא באה מאותו מקור אלוקי ואין להפריד ביניהם. שמירת שתי השבתות היא החיבור בין שני הטעמים בין הזכור ובין השמור, בין כריתת הברית בינינו לבואר עולם וכן בין אדם לחברו, שנוכה לגאולה!

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה־נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

טו' באב ויום הכיפורים

יום חמשה עשר באב, נוהגים בו בזמננו מקצת יום טוב. נוהגים שלא לומר בו תחנון וגם לא במנחה שלפניו, והחתן ביום חופתו אין מתענה בו, ואם חל בשבת אין אומרים בו צדקתך.

תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם, וסמוך לו – וידבר ה' אלי לאמר:

ואף על פי שלמעשה הרי עוד בתשעה באב משנה שעברה כבר תמו למות, לא בא הדיבור למשה עד אחרי שנה וששה ימים, שעד אז היו ישראל שרויים בפחד ובעצב, שחשבו שימותו גם באותה שנה, שלא היו יודעים שימחל להם; ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. רק ביום ט"ו באב חזרה השמחה לישראל ואז בא הדיבור למשה. שדבר ה' עם משה פה אל פה מתוך פיוס וריצוי עם כל ישראל עמו:

חמשה עשר באב – כיום הכיפורים: שמחת חמשה עשר באב שהיתה לישראל בדורות הקדומים, שמחה של סליחה ומחילה היתה להם וטהרה מעוונות, כיום הכיפורים: ביום הכיפורים נתרצה הקב"ה לישראל מעוון העגל ונתנו להם לוחות שניים לאחר שהראשונים נשברו, ואותו היום נקבע להם ליום סליחה ומחילה לדורות. גם חמשה עשר באב, יום של מחילה היה להם לדור המדבר מעוון המרגלים, כאמור למעלה: ולפי שימים אלה היו מסוגלים להטהר בהם מעוון, לכך לא חששו הדורות הראשונים וקבעו בשני הימים האלה מחולות לבנות, שיצאו חוץ לעיר והיו מחוללות בכרמים ולא חששו שמא יפרצו בהם גדר הצניעות. כל עצמם של ימים אלה מנוקים מעוונות היו – יהו נכשלים בהם בחטא? לפיכך היה גם חג זה של בנות ישראל שבחמשה עשר באב, נקרא חג ה', ככתוב בסוף ספר שופטים. כלומר, חג שכל מעשי היום ומחולותיו – לשם שמים בלבד ואין בהם שמץ של חטא:

גדרי קדושה וצניעות: מימים ימימה היה עיקר תוקף קדושת ישראל, בגדרי צניעות, שהיו גדורים בהם יותר מכל העמים. לכך שמחת הנישואין בישראל גדולה מאצל עמים אחרים. שנישואי קדושה הנעשים בישראל כתורה וכמצוה, אות לישראל שכל חייהם קדושים. לכך אמרו חכמים שחתן ביום חופתו מוחלין לו על כל עוונותיו, כדי שיתחיל את חייו בקדושה ולא

ביום זה זכר לכמה דברים ששמחו בהם ישראל בזמנים שונים, ואלה הם:

יום שפלו בו מתי מדבר: יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה: יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל: יום שבטל הושע בן אלה פרוזדיות (משמרות) שהשיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל לירושלים: יום שפסקו בו מלכרות עצים למערכה: יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה:

בשנים קדמוניות עשאוהו ליום זה יום טוב גמור כמו שיתפרש להלן, ועכשיו שבית המקדש חרב ובטלה השמחה מהרבה ימים שנוכרו במגילת תענית, אנו מכניסים את השמחה רק בתורה שאנו עוסקים בה. שכבר נזכר שמיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, כיון שלא נגע החרבן בתורה, ופקודי ה' ישרים משמחי לב לאחר החרבן כמו לפני החרבן. לפיכך מוסיפים מיום זה ואילך, עד סוף החורף, וקובעים עתים לתורה גם בלילה, מלבד העתים שקובעים ביום:

יום שפסקו בו מתי מדבר: במדרש איכה הלשון: יום שבטל בו ה' חפר'. שכבר נזכר למעלה (עמוד קצה), שששים רבוא מיישראל שעליהם נגזרה הגזרה (במדבר יד) במדבר הזה יתמו, מתו מהם חמשה עשר אלף בכל תשעה באב. ט"ז אלף האחרונים אף הם חפרו קבריהם ונכנסו בהם בליל תשעה באב, והקדוש ברוך הוא מחל להם מפני שאחרונים היו, וחיו מן האנשים ההם: ואולם בתשעה באב שחרית כשקמו על רגליהם, עדין לא ידעו שנבדלו לחיים, וחשבו שמא טעו בחשבון. והיו חוזרים ונכנסים לקבריהם עוד חמשה לילות, כיון שהגיע ט"ז וראו את הירח במלואו אז ידעו שחשובנם מכון היה, וליל תשעה בחדש כבר עבר, ובטלה הגזרה מעליהם, ועשאוהו ליום ט"ז באב יום טוב:

וכן אמרו חכמים: עד שלא כלו מתי מדבר, לא היה דיבור (מפי הקב"ה) עם משה (אלא בדברים של צורך מעשה בלבד), שנאמר (דברים ב): וַיְהִי כְאֶשֶׁר

תהא קופה של עוונות תלויה לו מאחוריו. לכך בימים קדמוניים, לא היו ימים טובים לישראל כימים אשר מחל להם הקב"ה על עוונותיהם, יום הכיפורים ויום חמשה עשר באב. וכיון שהיו מטהרים מעוונות, היו קובעים הימים האלה ומיחדים אותם לשמחת נישואין, או למה שיביאום אחר כך לשמחה זו:

כך אמרו חכמים: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן (שיהו כולן נראות שוות) שאולים. 'בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול מבת סגן, בת סגן מבת משוח מלחמה, בת משוח מלחמה – מבת כהן הדיוט, וכל ישראל שואלים זה מזה, שלא לביש מי שאין לו... וזבנות ירושלים (ישראל) יוצאות וחולות בכרמים (שמחוץ לעיר) ומי שאין לו אשה נפנה לשם'. זמה היו אומרות? בחור, שא נא ענייך וראה מה אתה בורר לך. אל תתן עינך בנוי – תן עינך במשפחה – שֶׁקֶר הָחַן וְהַבֵּל הַיָּפִי, אִשָּׁה יָרְאֵת ה' הִיא תִתְּהַלֵּל (משלי לא). ואומר: תָּנוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ וַיִּתְּלֶנָּה בְּשָׁעִירִים מִעֲשֵׂיָהּ (שם). וכן הוא אומר (לגבי הבעל שהאשה בוררת לעצמה מבין הבחורים. (שיר השירים ג): צִאֲיָנָה וְרֹאֲיָנָה בָנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֶּךְ שְׁלֹמֹה, בְּעֶטְרָה שְׁעֵטְרָה לֹא אָמוּ בָיוֹם חֲתָנָתָו וּבָיוֹם שְׂמִיחָתָו לָבוֹ. בָּיוֹם חֲתָנָתָו – זה מתן תורה; ובָיוֹם שְׂמִיחָתָו לָבוֹ זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו. יפיפות שבהן מה היו אומרות? תנו עיניכם ליופי לפי שאין האשה אלא ליופי' (שמרחיבה דעתו של אדם בתורה ועבודה). 'מיוחסות שבהן מה היו אומרות? תנו עיניכם למשפחה, לפי שאין האשה אלא לבנים'. 'מכוערות שבהן מה היו אומרות? קחו מקחכם לשם שמים, ובלבד שתעטרונו בזהובים' (שבנות ישראל יפות הן אלא שהעניות מעלתן):

צא ולמד כמה גדולים היו שני ימים טובים אלה בגדר הטהרה והקדושה, שבכל שאר ימים טובים, היו שלוחי בית דין יוצאים למקומות האסיפה ומתקנים שם 'תיקון גדול' להפריד בין אנשים לנשים כדי שלא יבואו לקלות ראש; ובימים טובים אלה, לא היו צריכים לכך, שכל ישראל גדורים היו מאליהם בגדרי טהרה, צניעות וקדושה מפני קדושת הימים: לפיכך הלשון במשנה: לא היו ימים טובים לישראל

כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים – שבהן בנות ישראל יוצאות, וכו' ולא היה שם בית מיחוש כלל, ואילו בשאר ימים טובים, חששו מפני גדר הצניעות שמא תפרץ ח"ו ולא היו בנות ישראל יוצאות, אלא כל כבודת בת מלך פְּנִימָה: ובעוונותינו שחרב בית המקדש ובטלה שמחה של מצוה ונפרצה חומת הטהרה והצניעות, בטלה גם שמחה גדולה וטהרה זו עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו:

הרוגי ביתר: אמרו חכמים, שבשעה שהחריב אדרינוס את ביתר, עשה שם הרג רב והתעלל בהרוגים באכזריות שאין דומה לה. מה עשה אדרינוס? כרם גדול היה לו, י"ח מיל על י"ח מיל, הביאו את ההרוגים והשכיבום בפישוט ידים ורגלים זה על גבי זה, וגדרו בהם את כרמו מכל רוחותיו שבעים ושנים מיל. וכל כך למה? כדי שיתענג תמיד למראה הגבורים ההרוגים: לאחר זמן בא מלך אחר והתיר להביא את ההרוגים לקבורה. ונאספו כל ישראל שהיו שם וטפלו במתים והביאום לקבורה. ואותו היום שהובאו הרוגי ביתר לקבורה – חמשה עשר באב היה: באותה שעה תקנו חכמים ברכת 'הטוב והמטיב' בברכת המזון. 'הטוב' שלא הסריחו, 'והמטיב' שנתנו לקבורה:

ואותה ברכה 'הטוב והמטיב', ברכה קבועה היא לתוספת שתית יין משובח. ומה טעם קבעוה רק על היין ולא לשאר הנהנין? – גם זה לזכר אותו הנס שהיה אצל כרם היין: שכשם ששותים את היין על השמחה, כך היין בא על כוס תנחומין, וחביב אדם לברך על כל מידה ומידה שהקדוש ברוך הוא מודד עמו: יום חתונתו ויום שמחת לבו: שנינו בסוף מסכת תענית: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן, שאולים, שלא לביש את מי שאין לו, ויוצאות וחולות בכרמים וכו'. וכן הוא אומר (שיר השירים ג): צִאֲיָנָה וְרֹאֲיָנָה בָנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֶּךְ שְׁלֹמֹה (מלך שהשלוש שלו) בְּעֶטְרָה שְׁעֵטְרָה לֹא אָמוּ (כנסת ישראל) בָיוֹם חֲתָנָתָו וּבָיוֹם שְׂמִיחָתָו לָבוֹ.

יום חתונתו – זה מתן תורה (יום הכפורים, שנתנו בו לוחות אחרונות), ויום שמחת לבו – זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו. [וע"פ ספר התורה].

הלכות טו' באב

א. "אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו, ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות? בחור! שא נא ענייך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן ענייך בנוי, תן ענייך במשפחה, 'שקר החן והבל היפי אשה יראת ה' היא תתהלל' (משלי לא, ל), ואומר: 'תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה' (משלי לא, לא).

וכן הוא אומר: 'צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו' (שיר השירים ג, יא), ביום חתנתו - זה מתן תורה, וביום שמחת לבו - זה בניין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו" (תענית כו, ב).

ב. אמרו רבותינו: בן ישראל שיש לו דין עם נכרי, ישתמט ממנו עד ר"ח אלול כיוון שמזלו אינו טוב, ויש אומרים עד אחר עשרה באב. וכתב הבן איש חי: "וזו הסברה היא עיקר דאין צריך להשתמט עד ר"ח אלול אלא רק עד אחר עשרה באב, ובפרט כי בט"ו באב צריך לעשות שמחה מפני שיש עילוי לשכינה כמו שמובא בזה"ק, וכיוון שעלה חודש זה ביום חמשה עשר, לא ירד, ד'מעלין בקודש"'.
ג. אין אומרים תחנון ואין מתענים בט"ו באב ולכן גם אין אומרים תחנון במנחה שלפניו. ואם חל טו' באב בשבת אין אומרים בו צדקתך. (שו"ע קלא).

ד. הגמרא במסכת תענית מסבירה שאחת הסיבות שיש שמחה בטו' באב היא בגלל שהותרו שבטים לבא זה בזה, ועל כך זה יום שאין טוב ממנו. גם בימינו המתחתנים מעדות שונות הרי זה קירוב עם ישראל שלא יהיו בו פילוגים וזה דבר טוב.

ה. אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "לא אברא סיהרא אלא לגירסא" (עירובין סה א), לא נברא הלילה אלא ללימוד. והיינו בלילי חורף הארוכים. וגם בלילות הקיץ הקצרים צריך ללמוד מעט בכל לילה לקיים "והגית בו יומם ולילה", ומט"ו באב ואילך שמתחילין הלילות להתארך יוסיף כל לילה ללמוד קצת יותר זמן בלילה (שו"ע, רמ"א יו"ד רמו סע' כג).

ו. "אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר: "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי" (חגיגה יב), ומי שיש לו קביעות ללמוד בכל יום שעה או יותר ונתבטל ביום, צריך להשלים את קביעותו בלילה.

לעילוי נשמות אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפאת: ציפורה ויהושע לוי. שרה בת שמחה. עור בן עשה. תקוה בת עזיה. אלגרה בת גאן. אסנת בת ודבה. מול בת עננה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. דוד בן אביגיל. אילנה בת סלחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. שרן בת רחל. מיטל מוריה אדיר. יוסף בן מיכל. דוד ביטון הי"ד. להחיות נעדרי צה"ל ושבייו ובהם: הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ. וכל החטופים והשבויים בעזה!
לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף. הגר"מ אליהו. רבי מסעוד מלאל. רבי יעקב שושן. יצחק דרעי. מקסים חיים דרעי. נדיר נחום. ישראל אברהם נתן. אורן מועלם. דוד גרוסברג. מירי פולק. אסתר וענבר נדום. עמוס דגרי. אסתר בת תורא. אליהו בת פרידה. אריה בן שמעון. ציונה בת דוד. יצחק ולאחא אסתר. עזיה עננים. דוד ורחל לוי. בנימין יהודה. נחמה שמעון. אסתר אלקובי. אברהם בן שגא אלעד. ליאור רחמים. דבורה ואילן מעלה. מיסאל ועקני. אדני ופרני. אילנה שדר. יצחק בן פנחס. יצחק ושגרה אילון ז"ל. אורי יצחק אילון הי"ד. סרן יאיר יעקב שושן הי"ד. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד. אברהם ולאחא ציטרון ז"ל.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה